

Панченко Ю.В.

Сумський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО КОНФЛІКТУ: СТРАТЕГІЇ ПОНЕВОЛЕННЯ ТА ТАКТИКИ ПРИБОРКАННЯ (ВЕЛИКА БРИТАНІЯ ТА ІРЛАНДІЯ У ПЕРІОД ХІІ–ХХ СТОЛІТТЯ)

Дана стаття присвячена вивченню досвіду європейських країн у питаннях боротьби за незалежність на захоплених територіях і відносин з країною агресором на прикладі історії розвитку відносин між Ірландією та Великою Британією з ХІІ–ХХІ століття. Об'єктом дослідження є політика, що реалізовувалася країною агресором для утримання контролю над захопленою територією, стратегії поведінки на підконтрольних територіях, тактики, що використовували загарбники для приборкання боротьби за волю та свободу. Предмет дослідження – стратегії поневолення, приборкання, що використовувалися англійцями для утримання Ірландії під своїм контролем, заходи, до яких вдавалася країна агресор у вирішенні конфліктних ситуацій, а також умови співіснування Ірландії та Великої Британії у період ХІІ–ХХ століття. Метою роботи є виявлення сутності та специфіки стратегії поневолення ірландців, а також вивчення процесуальних характеристик цих процесів. Поневолення Ірландії відбувалося майже сім століть, але ірландці не втратили бажання і спроможності боротися за незалежність і отримавши її побудували свою державу. Їх прагнення незалежності, постійний спротив колонізаторам заслуговують поваги. Весь час Ірландія боролася з дуже потужною Британією, що була промислово розвинута і мала велику кількість ресурсів для здійснення постійного тиску. Ірландці не корилися і боролися за свою незалежність. Після кожного нового наступу на свої права і свободи, ірландці знову піднімалися і знову виборювали свою незалежність. Дана стаття розглядає особливості конфлікту між Ірландією та Великою Британією, а також шлях, що пройшла Ірландія заради отримання свободи і визволення своїх земель з-під панування сильного сусіда і фокусується на аналізі практичних заходів впродовж історії боротьби між Ірландією та Британією, спираючись на джерельну базу, аналітичні дослідження. Крім того історія відносин допомагає побачити причини тих проблем, з якими стикається сучасне покоління ірландців та англійців.

Ключові слова: *конфлікт, боротьба за незалежність, Ірландія, голодомор, геноцид, ІРА, тактики поневолення*

Постановка проблеми. Сучасна ситуація та історичний досвід нам демонструє актуальним питання міжнародного конфлікту та історії його розвитку, протікання. В більшості випадків зіткнення інтересів та відчуження територій відбувається через створення конфліктної ситуації і пов'язано з тероризмом, військовими сутичками, дестабілізацією ситуації в країні, втручанням держав агресорів у внутрішні справи. Конфлікт відштовхується від інциденту і зразу набирає обертів на стадії активних дій миттєво охоплюючи не тільки предмет конфлікту, але і всі проблемні питання суб'єктів конфлікту. Як безпосередні так і опосередковані учасники конфлікту використовують різні системи впливу. Сьогоднішня війна, що є геноцидом української нації, дає розуміння необхідності вивчення в Україні досвіду інших країн, що мають практику вирішення міжнарод-

них конфліктів та безпосередньо зіткнулися з військовим захопленням і геноцидом. Таким досвідом володіє Ірландія.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема відносин Ірландії та Великої Британії є постійною темою наукового інтересу. Її дослідженням займаються фахівці різних сфер знань [2, 3, 7, 9, 12]. Доступна для вивчення та аналізу дуже широка джерельна база – історичні документи [1, 8, 14, 15], статистичні дані [5, 6], Парламентські дебати [11], виступи політиків, партійні документи, спогади лідерів партій. Такі джерела дозволяють оцінити та проаналізувати ситуацію, що склалася в регіоні. Але при цьому існує дефіцит досліджень, що розглядають саме тактику поведінки загарбників та практики вирішення проблем відносин Ірландія – Велика Британія.

Постановка завдання. Історія взаємовідносин Великої Британії та Ірландії це історія боротьби. Метою статті є аналіз та виявлення сутності, специфіки тих тактик, що використовувалися англійцями для реалізації стратегії поневолення, підкорення, утримання Ірландії під своїм контролем. Для нас більш цікавими є практики, що використовувалися у XX та актуальні у нашому столітті, але історія конфлікту Велика Британія-Ірландія настільки тривала і має в своєму арсеналі досить різні заходи та підходи до вирішення конфлікту – від введення жорсткого прямого правління до надання широких повноважень місцевим органам влади. Дослідження та розуміння специфіки, сутності, наслідків реалізації цих практик ґрунтувалось в даній статті на принципі історизму. Також було використано загальнонаукові методи дослідження, а саме методи аналізу та синтезу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конфліктне англо-ірландське протистояння розпочалося у XII столітті. Історія знає багато прикладів фальсифікації документів про підкорення більш агресивним народом іншого народу чи то в релігійному аспекті, чи в політичному. До категорії фальсифікованих документів історики відносять і документ Лаудабілітер від 1155 року [8], що схвалив вторгнення до Ірландії норманів на чолі з королем Генріхом II. Століттями відбувалися суперечка відносно правдивості цього листа папи Адріана IV до англійського короля. Католицька енциклопедія дає перелік дослідників, хто виступає за справжність цього документу або вважає його фальсифікацією. Професор Королівського Коледжу в Лондоні Енн Дугган [9] вивчала правдивість цього документу протягом кількох років і заявила, що Лаудабілітер – це фальсифікація ймовірного листа Папи, який був проти вторгнення до Ірландії. Згідно цього листа Папа Адріан IV, англієць за походженням, дає дозвіл на вторгнення і, разом зі схваленням поширення меж католицької церкви, надає Генріху II титул лорда – правителя Ірландії. Ірландія в ці часи як раз переживала міжусобні війни. Конфлітуючи один з одним ірландські вожді (ріагі) не змогли об'єднатися перед обличчям норманської навали. Перші перемоги завойовників 1169 року стали початком відчуження землі в ірландців. У 1171 році Генріх II вирішив скористатися Лаудабілітером і закріпити належність нових земель до свого панування. Тому до берегів Ірландії прибуло біля 400 кораблів з воїнами й король Англії вперше ступив на ірландську землю. Впродовж XII століття було дуже багато зіткнень як всередині ірландської

знаті так і з англійцями, і врешті решт ірландські правителі програли англійцям і визнали себе васалами англійського короля, майже 2/3 Ірландії перейшло під владу англійців.

Весь період Середньовіччя став періодом постійної боротьби ірландців за власну свободу і життя. Загарбники використовували тактику приборкання незадоволених ірландців шляхом вбивств, прийняття жорстоких законів, використовували практику конфіскації земель, тактику плантаторства, асиміляції англійців з місцевим населенням [7].

У XVIII столітті починається новий період в історії ірландців, а також відносно них провадиться нова англійська політика та нові тактики їх приборкання. Англійці дають Ірландії більше свободи, але під впливом Французької революції національна боротьба ірландського народу набуває більшої організації. У 1789 році відбулася Французька революція, під час якої було повалено монархію і проголошено демократичну французьку республіку. У 1791 році молодий французький уряд запропонував військову допомогу будь-якій групі, яка хотіла б повалити свого власного короля. І це стало проблемою для європейських монархій. Вони оголосили війну Франції. Необхідність боротися у війни змусило англійців піти на деякі поступки в Ірландії, а саме на надання відносної самостійності ірландському парламенту. Але для автентичного населення це майже нічого не міняло, хоча зародило деякі сподівання на отримання кращого життя та відродження своєї гельської культури. У той же час в Ірландії була утворена нова організація «Об'єднані ірландці», до якої ввійшли протестанти і католики та заявили про свою віру в майбутнє Ірландії, в якому протестанти і католики можуть жити разом в мирі і рівності. У 1791 році у Белфасті відбуваються перші збори організації «Об'єднанні ірландці», що закликала всіх ірландців забути про релігійні розбіжності і поставило за мету зосередити зусилля на боротьбі за свободу. Один із засновників цієї організації екстраординарна людина Теобальд Уолфі Тон (1763–1798) ввійшов до пантеону ірландської республіки як людина, що вперше закликала на боротьбу не для повернення до старих часів, не для протистояння на релігійних засадах, а для отримання незалежності і створення об'єднаної республіки Ірландія. Вони хотіли створити в Ірландії демократичну республіку у французькому стилі, незалежну від Британії і швидко отримали підтримку. Така симпатія до французького республіканізму була сприйнята

британцями як зрада, враховуючи те, що англійці воювали з Францією. За цих фактів британці вважали «ірландців» національною загрозою, якої треба позбутися. І у 1798 році британці почали нападати на відомих ірландців і вбили велику кількість протестантів і католиків. Тон усвідомив, що якщо вони збираються влаштувати повстання, це має статися зараз, перш ніж британці знищать їх. Навесні 1798 року «Об'єднанні ірландці» підняли повстання, революційно налаштовані борці виступили з лозунгами про утворення і побудову республіки ірландцями, започаткувавши національний силовий революційний метод щодо отримання Ірландією незалежності. Почалося велике повстання, зосереджене в графствах Даун, Антрім і Уексфорд. Кілька кривавих битв відбулися в Антріме, Баллинахінч і Сентфілде. «Об'єднанні ірландці» програли битву в графстві Уексфорд. Майже кілька сотень ірландців було вбито. Наприкінці 1798 року на острові висаджується підкріплення з Франції і розташовується у західній Ірландії, в Мейо. Французи отримали підтримку серед місцевих ірландців, які розглядали допомогу іноземців як можливість отримати кращий уряд. Французи та їх ірландські союзники дійшли до графства Слайго, а потім зазнали поразки від англійців. У той час як французів було взято в полон, місцевих ірландців було вбито за зраду. Вулф Тон чекаючи страти, вчинив самогубство у в'язниці. Хоча повстання було придушене, уряду було ясно, що проблеми Ірландії не можна ігнорувати, необхідні серйозні зміни в тому, як Ірландія управляється. Прем'єр-міністр Піт бачить це в масштабному союзі Великої Британії та Ірландії та ініціює процес прийняття Унії 1800 року щодо утворення Об'єданого Королівства Великої Британії та Ірландії. Одним з найбільш привабливим аспектом Унії для католицької більшості в Ірландії, була обіцяна відміна кримінального законодавства, що мало дискримінаційний характер по відношенню до них, і надання громадянської емансипації. Згідно Унії Ірландію в парламенті повинні презентувати 100 парламентарів. Паралельно з цим ірландський парламент припинив своє існування і всі рішення приймалися безпосередньо в Лондоні.

Початок XIX ознаменувався новим повстанням. Після розгрому революційних сил у 1803 році в Ірландії на деякий час не загадують про силові методи боротьби за незалежність. Але це не було результатом щасливого життя. Причинами були вимученість останнім повстанням та його кривавим приборканням, великій голод, обезлюднення

країни, а також сподівання на парламентське рішення проблем.

Ірландія середини 1800-х років це сільськогосподарська країна, населена 8 мільйонами людей, які були самими бідними в Ірландії [5]. Тільки близько чверті населення вміли читати і писати. Очікувана тривалість життя була короткою, всього 40 років для чоловіків. Їхній раціон складала переважно картопля. Майже 75% ірландців не мали постійної роботи і тому мали пряму залежність від врожаю. Крайня бідність, великий відсоток скупчення, проживання великими родинами, знущання англійців, правова незахищеність призвели до великої трагедії, що відбулася в Ірландії. Голод розпочався у 1845 році з того, що загинув майже весь врожай картоплі, головне джерело харчування ірландців. Причина неврожаю – занесення бактерії, що вбивала вирощену картоплю. Залишивши на наступний рік частину картоплі, ірландці отримали повторення трагедії 1845 року, але вже в більших масштабах. Голод став частиною життя ірландців на кілька років. Крім того наслідки голоду – страшні хвороби, також вбивали ірландців. І ті, хто міг вирішили тікати з Ірландії. Шляхів для втечі було небагато: еміграція в Америку, переїзд в Англію, переселення в неголодні райони Ірландії, а також переселення як злочинця у Австралію та Нову Зеландію. Ірландців, які вирішили емігрувати до Америки дуже часто дурили. Забирали останні гроші і пускали на корабель де вони і вмирили від хвороби, голоду та спраги. Ті, хто тікав до Англії, також підпадав під смертельну небезпеку. Їх збирали на судна, закривали в трюмах і якщо судно попадало в шторм, то люки не відкривалися по кілька днів і люди вмирили в тих трюмах. Ті, кому пощастило дістатися Ліверпулю, Глазго потім були депортовані знову до Ірландії. Англійська влада захищала свої міста від ірландців і не дозволяла їм висаджуватися, а тих кому це вдалося влада розшукувала і повертали до Ірландії. Біля 15 тисяч ірландців витягнули депортували з Ліверпулю [6]. Ті, хто вирішував переселитися до інших територій Ірландії очікувала важка праця, жахливі умови проживання і майже голодне існування. Ті, хто обрав шлях переселення у Австралію – мали скоїти якийсь злочин і, сподіваючись на безкоштовне транспортування, виїздили до нових британських колоній. Ті, хто залишився в Ірландії, опинилися в досить страшних умовах проживання. Ірландці працювали переважно на орендованій землі і мали оплачувати її. Причому на них поширювалася сама висока відсоткова ставка оплати за землю. Тривалий голод

та неврожай зробив їх вкрай нужденними. Але орендоутримувачі вимагали виплат. Було впроваджено два методи боротьби з невикладами ірландців: перший – орендоутримувач-протестант оформлював звинувачення через суд з подальшим арештом голови родини і виселенням на вулицю жінки і дітей. І тому ірландські родини тікали з землі і взагалі залишалися без засобів існування. А другий метод – користуючись бідністю і нужденністю ірландців орендоутримувачі обіцяли їм харчування та житло в американських колоніях і відправляли на кораблі. Ці судна переповнені хворими та бідними ірландцями отримали згодом назву трунні кораблі.

Яку політику провадив британській уряд у цей страшний для Ірландії період? Було реалізовано кілька практик. У 1845 році при владі був консервативний уряд, що очолював Роберт Піл. Коли він отримав інформацію щодо голодомору в Ірландії, то він запропонував припинити експортування продуктів харчування з Ірландії і імпортувати кукурудзу американських колоній. Такі заходи викликали незадоволення експортерів із Ленстера, які відправили з Ірландії у 1845 році під час голодомору біля 500 мільйонів зерна. Імпортування продуктів харчування і продаж їх в Ірландії за собівартістю допомогло ірландцям вижити. У 1846 році уряд очолює партія вігі і реалізовує політику невтручання. Тобто Ірландія та її землевласники мають самостійно вирішувати свої проблеми без втручання держави. На практиці ці заходи стали вироком для ірландців. Землевласники самі збанкрутилися і не мали коштів утримувати своїх робітників і допомагати місцевому населенню. Ще уряд вимагав виплату 10 млн податку на вирішення проблем голоду в Ірландії з самої Ірландії. Крім того Ірландію поділили на 130 районів для того, щоб організувати допомогу у вигляді роботи та надання житла, грошей. У 1848 році рівень жахливих умов проживання набув свого піку. Деякі власники-англійці покинули Ірландію, деякі, залишившись в Ірландії і не отримуючи від населення ніяких надходжень, виселяли ірландські родини з землі і, щоб вони не поверталися, зносили їхні житлові споруди. Тисячі голодних ірландців не мали взимку даху над головою. Ірландці помирали на порозі однієї з самих потужних імперій світу, що мала розвинуту промисловість та великі прибутки. Політика невтручання стала домінуючою тактикою поведінки Британії під час голодомору. У 1849 році землі Ірландії було виставлено на аукціон і продано. Нові власники, що прибули в

Ірландію, не планували роздавати її під вирощування картоплі і виселяли ірландців-орендаторів. Піднялась нова хвиля повстань, але вже на цей момент ірландці були політично організовані. На пожертви американських ірландців було засновано Земельну Лігу, що боролася за проведення земельної реформи в Ірландії [5]. І, після низки реформ у земельному законодавстві Ірландії, добилася скасування у 1903 році несправедливої системи орендування землі.

Паралельно з цим ірландці, що емігрували в Америку, організовують політичні партії з метою продовжити боротьбу за незалежність Ірландії. Гроші на цю боротьбу дають ірландці, що вижили після голодомору і змогли дістатися Америки.

Кінець XIX століття було періодом реформістських тактик, перемовин і створень різних кодексів [4] щодо співіснування ірландців та англійців в спільній державі, а також пройшло під знаком національно-визвольного руху. На день святого Патрика у 1858 році було засновано організацію Ірландське Республіканське братерство, що продовжувало традиції Тона [4]. Також в цей період виникає Ірландська Парламентська Партія, що пропонує реформістський шлях вирішення проблем Ірландії у складі Британської імперії. Ця партія підготувала для затвердження британським парламентом ґрунтового документу, що прописував принципи та межі місцевого самоврядування для ірландців у складі Британії [4]. Англійський парламент не хотів приймати ці закони відносно ірландського самоуправління в рамках Великої Британії. Але згодом їх все ж таки було прийнято завдяки наполегливості ірландців. Наприкінці XIX століття політичне життя Ірландії отримало нове дихання, відбувається утворення нових партій та політичних об'єднань. Окремо стоять протестанти Ольстера, що ні в якому разі не підтримують бажання ірландців до самостійності і навіть автономії, вони вважають себе англійцями. Ольстер, з його розвинутим промисловим комплексом, протестантським населенням був повністю за відсутність державної ініціативи Ірландії. Для ведення політичної боротьби та відстоювання своїх інтересів протестанти заснують партію – Юніоністська Ліга. Інші ірландські території симпатизували політичними силами, що пропонували боротьбу за повну незалежність і створення республіки Ірландія або бачили шлях Ірландії в тимчасовому союзі з Британією в якості автономної одиниці. Паралельно з цим Ірландія переживає гельське пробудження, відновлення гельської мови, культури, спорту. Скрізь

по Ірландії організують групи з вивчення гельської, тому що без відродження і панування власної мови не може бути відновлення, піднесення і формування нації. Мова це один з базових елементів руху до незалежності.

У 1900 році Ірландське республіканське братство (інша назва «феніанці» або ІРБ) почало своє відродження, майже через 30 років перерви. Вони були щирими прибічниками боротьби за республіку і розпочали діяльність по поширенню своїх ідей і активному приєднанню однодумців для боротьби проти британського уряду.

У 1905 році Артур Гріффіт заснував нову політичну партію під назвою Шінн Фейн. Це також була партія, що відстоювала республіканську модель Ірландії на всій території острова.

Вибори 1909 року не дали ні торі, ні вігам переможної більшості у парламенті і тому ірландська парламентська партія з її 84 голосами могла просити прийняття законів щодо самоврядування. Закон був належним чином прийнятий, але всупереч бажанню партії торі, що отримали юніоністську підтримку Ольстера. Консерватори відстоювали позицію щодо існування двох націй в Ірландії і що північну частину треба розглядати окремо. Розподіл Ірландії на дві частини став наступною тактикою контролю над Ірландією з боку Британії.

У 1916 році боротьба за незалежність Ірландії реалізувалася у вигляді повстання у Дубліні після якого ірландці оголосили республіку, через тиждень повстанці здали свої позиції, їх арештували і стратили. У грудні 1918 року більшість ірландських місць британського парламенту виграли представники Ірландською революційної партії Шінн Фейн, але вони відмовляються від участі у британському парламенті, проводять установчі збори і проголошують про створення власного парламенту та Республіки. Першим президентом стає Еймон де Валлера (1882–1973 рр). Це природньо спровокувало військовий конфлікт між ірландцями та британськими військами, а також стало поштовхом для створення Ірландської республіканської армії (ІРА) на базі Ірландських волонтерів (1913 рік). З виникненням ІРА Велика Британія отримала постійного, сильного ворога, який поставив за мету використовувати силові методи ведення партизанської війни поки не відбудеться повне звільнення Ірландії. На протигагу ІРА діють юніоністські провійськові загони, що нападають на ірландців Ольстера. У 1920 році англійський король підписує Акт про правління Ірландією, що розділяв на дві частини острів. До

Північної частини увійшло 6 районів Ірландії. А решта території у 1921 році проголошувалася Вільною Республікою і отримувала свої кордони, парламент, уряд, військові бази, але входила до Британської Співдружності на правах домініону.

Розпочався період двох офіційно існуючих частин Ірландії. Північна Ірландія, що отримувала потужну допомогу з боку Британії швидко розвивала промисловість і підвищувала свій рівень життя. Вільна Республіка Ірландія наполегливо йшла до ще більшої незалежності через будівництво всіх сфер життя держави, переживаючи внутрішньополітичну боротьбу поглядів на майбутнє Ірландії та методи побудови нової Ірландії. Все це відбувалося на тлі постійний терористичних актів, вбивств як католиків так і протестантів. ІРА здійснювала свою партизанську діяльність на території Північної Ірландії.

1949 рік став роком проголошення незалежної Республіки Ірландія. Багатовікове панування британців нарешті припинилося. З цього часу життя Ірландії постійно покращувалося, але разом з тим уряд Ірландії не підтримував відносин з офіційною владою Північної Ірландії, не визнаючи виокремлення 6 графств та протестуючи проти утиснення католиків, що не припинялося в Ольстері.

Північна Ірландія мала переважно протестантське населення, але 30% католиків все ж таки були впливовим фактором у житті Ольстера. Наприкінці 60-х років проходять демонстрації за громадянські права католицького населення. Причина цих демонстрацій – існуюча дискримінація відносно них. Якщо держава пропонувала житло, то на перших позиціях були протестанти, при працевлаштуванні задавали питання відносно віросповідання і протестанту завжди надавалася перевага. Католикам пропонували тільки роботу з низьким рівнем оплати. Виборча система також ущемляла інтереси католиків, а результати виборів було сфальсифіковано в бік протестантів. Уряд дуже жорстко реагує на марші населення, звертаючись до силового ресурсу. У січні 1972 військові відкрили вогонь по мирній демонстрації, було вбито неозброєних громадян. Почалися вуличні безпорядки. Реакція уряду на це була миттєва і кардинальна. Консерватор Едвард Хіт скасовує дію парламенту і вводить пряме правління Лондону.

У 70–80 роки конфронтація Великої Британії з ІРА набуває свого максимуму за часи правління неконсервативних урядів. Підписання Саннінгейдського документу (1973 р.) мало б допомогти вирішити проблему конфронтації в Ольстері, бо

він пропонував введення правління з урахуванням інтересів як католицького так і протестантського населення Північної Ірландії, а також робив Ірландську Республіку учасником життя Ольстера. Але наступний лейбористський уряд змушений був відмовитися від цього документу під тиском протестантського Ольстера.

Наступним кроком у погіршенні ситуації в Північній Ірландії стала спроба вбивства прем'єр-міністра Британії Маргарет Тетчер 12 жовтня 1984 року. Бомбу підклали до готелю, де зупинилася М.Тетчер та члени уряду. Було вбито кілька людей. Відповідальність за вибух взяла на себе ІРА.

Наслідком цього вибуху стала ще більша непримиренність М.Тетчер у ставленні до тероризму. Як прем'єр-міністр вона шукала шляхи вирішення конфлікту і одним із варіантом став документ підписаний 15 листопада 1985 року. Цим документом Велика Британія визнавала право Ірландської Республіки вносити пропозиції щодо Північної Ірландії, в свою чергу Ірландська Республіка визнала, що об'єднання Ірландії це стратегічна довготривала мета, якої можна досягнути за умови погодження з таким об'єднанням більшості Північної Ірландії. Обидві сторони мали організувати конференції щодо обговорення всіх проблем та допомагати змінювати на краще життя Північної Ірландії. Реакція Ольстера була бурхливою. Два роки вони змушували Тетчер відмінити своє рішення щодо підписання документу 1985 року, але прем'єр-міністр була непохитна.

У період правління Маргарет Тетчер Велика Британія домоглася значного прогресу в покращенні рівня життя католицького населення Ольстера: від прийняття на різні посади значної кількості католиків, вирішення проблем з наданням житла, покращенням економічного становища населення до введення в дію антидискримінаційних законів 1989 року. Маргарет Тетчер в Північній Ірландії використовувала політику деволуції – делегування повноважень до місцевих органів влади.

Але найбільшого успіху у вирішенні ірландської проблеми досяг прем'єр-міністр Великої Британії Тоні Блер. Завдяки його діяльності підписано угоду Страсної п'ятниці у квітні 1998 року, що передбачала довготривалий процес узгоджень, перемовин, пропорційного доступу до влади всіх зацікавлених сторін, роззброєння всіх сторін, припинення акцій терору та насилля. Ірландія нарешті отримала довгоочікуваний мир.

Висновки. Поневолення Ірландії, що тривало багато століть, закінчилося її визволенням і отриманням незалежності. Країна і народ Ірландії пройшли важкий та кривавий шлях до омріяної свободи. Британія для приборкання гелльської нації використовувала різні тактики поведінки: фізичне знищення для зачищення території, подальша конфіскація майна, практика орендування землі, політика плантаторства, політика геноциду, політика невтручання, що припала на страшний голодомор, дискримінація. В ХХ столітті Ірландія, використовуючи весь арсенал боротьби за незалежність, змогла отримати свободу, державність, громадянський мир.

Список літератури:

1. A Statute of the Fortieth Year of King Edward III., enacted in a parliament held in Kilkenny, A.D. 1367, before Lionel Duke of Clarence, Lord Lieutenant of Ireland. translated by James Hardiman. URL: <https://celt.ucc.ie/published/T300001-001/>
2. Dudley Edwards R. and Moody T. W. 1941. The History of Poynings' Law: Part I, 1494–1615. Irish Historical Studies. Vol. 2, No. 8 (Sep.), Published by: Cambridge University Press. Pp. 415–424.
3. Frame Robin. Ireland and Britain, 1998. 1170–1450 A&C Black, 1. Jul. 354
4. Home rule all round, The Spectator Archive, 1890, 10 may. URL: <http://archive.spectator.co.uk/page/10th-may-1890/1>
5. Irish Potato Famine. 2000. After the Famine. The History Place. 2000. URL: <http://www.historyplace.com/worldhistory/famine/after.htm>
6. Irish Potato Famine. 2000. Introduction. The History Place. 2000. URL: <http://www.historyplace.com/worldhistory/famine/introduction.htm>
7. O'Conor, Kieran. N.d. Gaelic lordly Settlement in 13th and 14th Century Ireland/UBAS International 1. 209–222.
8. Laudabiliter: a new interpretation by Professor Anne Duggan. 2005. Early Modern History (1500–1700), Issue 3 (May/June), News, Vol. 13. URL: <https://www.historyireland.com/early-modern-history-1500-1700/laudabiliter-a-new-interpretation-by-professor-anne-duggan/>
9. Mortimer, Ian. 2009. The Time Traveller's Guide to Medieval England. L. : Vintage book, p. 346.
10. Neville, Peter. 1993. A traveller's history of Ireland. Publisher New York : Interlink Books, 292. P. 50. URL: <https://archive.org/details/travellershistor00nevi/page/n1>

11. Parliamentary Debates. House Of Commons. Hansard, 1980–1995. URL: <https://hansard.parliament.uk/search/Debates?startDate=1980-01-01&endDate=1995-02-14&searchTerm=ireland&partial=False>
12. Parnell, Henry. 1825. A History of the Penal Laws against the Irish Catholics. Fourth edition. London : Longman, Hurst, Rees, Orme, Brown and Greene. URL: <https://glc.yale.edu/history-penal-laws-against-irish-catholics>
13. Petty, William. 1623–1687. 1715. The Political Anatomy of Ireland 1672. URL: <https://quod.lib.umich.edu/e/eebo/A54620.0001.001/1:8.3?rgn=div2;view=fulltext>
14. Poynings' Law 1495. The National Archive. URL: <https://www.legislation.gov.uk/aip/Hen7/10/22/data.pdf>
15. Remonstrance of the Irish Chiefs to Pope John XXII: Corpus of Electronic Texts Edition URL: <https://celt.ucc.ie/published/T310000-001/index.html>

Panchenko I.V. FEATURES OF THE INTERNATIONAL CONFLICT: ENSLAVEMENT STRATEGIES AND TAMING TACTICS (GREAT BRITAIN AND IRELAND IN THE XII–XX CENTURIES)

This article lights the experience of European countries in secession, the struggle for independence of the occupied lands and relations with the aggressor country and as an example the history of relations between Ireland and Great Britain. The object of study is the conflict as a process of gaining independence on the example of the experience of Ireland. The subject of the study is the various practices of enslavement, subjugation used by the British to keep Ireland under their control, as well as the practices of conflict resolution and coexistence of Ireland and Great Britain. The aim of the work is to identify the essence and specifics of these practices, as well as to study their procedural characteristics. The process of enslavement of Ireland took place for almost seven centuries, but the Irish did not lose the desire and ability to fight for independence and gaining it and build their state. Their desire to build their own state, constant resistance to the colonizers deserve respect. All the while, Ireland was struggling with a very powerful Britain, which was industrialized and had plenty of resources to keep up the pressure. But each time, after each new attack on rights and freedoms, the Irish rose again and fought for their independence. This article examines the path taken by Ireland to gain independence and liberate its lands from the dominance of a strong neighbor and focuses on the practices of subjugation, enslavement of the Irish by the British, as well as the practice of resolving conflicts between Ireland and Britain.. In addition, the history of the relationship helps to see the causes of the problems facing the current generation of Irish and British.

This article focuses on all practices and tactic that were used by the British government to conquest Ireland. The history of Irish rebellions and the process of their enslavement took place almost seven centuries, but the Irish people never forget about their main purpose to build own state without Great Britain. Irish history is history with many horrible pages. Penal Law, Poyninges Law, Famine, discrimination, genocide are reality of Irish life. Their history is history of struggle. Only XX century gave them own state and only XXI century lets them live in peace. All their practices of struggle are interesting for our country. Their experience can help to Ukraine political reality.

Key words: conflict, struggle for independence, Ireland, famine, genocide, IRA, enslavement tactics.